

Sidiica alsiiatá,

melleb: **100 FDJ**

1^{haytó} liggida, 3^{haytó} biló, waysu, 2005

Ammunta:

Af qaadáh arrabá

Acmad Malko Acmad.....1-2

Iyyentitté:

Qafár afle isi af macah qeexaxxa ?

Dawud Qadab Qali.....2-3

Danana

Acmad Malko Acmad.....3-4

Kulli saakih qaafiyat dacayrí

Suuzaan Sigristi.....4-5

Kutâ gambí kee tet saqala

Ismaaqaal Qali5

Hayyeyyooná urri barsih mansafa

Macammad Casan4-6

Meqe fayu:

Telfoonut yaaban waqdi maca abaanam meqe?

Suuzaan Sigristi.....6

Yangoorowe qangooru: fidgá..8

Yangoorowe qangooru

Jiilaani Casan Watta.....8

Af qaadáh arrabá

Acmad Malko Acmad

Qaadá manól, yaddareenimi'kkal ginók luk yaabukeenim hinna. Qaadák teyná ku xaleyná koh luk sugta qaadáy buxál elle koh sugtaay, akitto marin qaadáy saluh taddare.

Qaadá maggoomuy inki migaaqih addát tascassime. Is sugteemiy qusbam edde ossimak, warguk kee waqini addát, aydaadu'lilih dadalta'kkal aslik elle tooboke'nnal waartam hinna. Qaadá kak iyyaanam amogexak affaraamal solta :

- a. Afay edde yaabana
- b. Manô gurran kee xintó kee tet madqooqí
- c. Maddur gurrana
- d. Hokkat kee gabâ-gaaxi gaddaliinó

Tama affaraamak kulliimih addát maggom taniih, toh inkih qaadá deqsitta. Too qaadá deqsittaamak inkih kulsah nabam afay teetik arrabáh yani kinni. Arrabá sinni qaadá duudah tani'kkal ma yabtaay, ma dadaltaay, dadale waytem dihiirittaah, dihir wo'nnal elle anbe kal bayta. Saqi dihirih baytíh midir loyni ma baya'mmay qaadá dihirih baytik ayyunti baya.

Qaadák kaxxa qunsuruy tet manó kee saad edde axawah tani af kinniimih sabbatah woo af teetih dacrisaanaah, dadlisaanam faxximta.

Afti dadal qaadâ dadal absiisaah, qaadâ saada'lilih af saada. Afti dadal kee qaadâ saad absissam ken l'ayyunta kinnim duqur kee daqqayna inkih taaxige.

Giftí «Marie-Claude» qafarafat maqal haysite marak tiyák teyná.

Dadlisen af baadal, amixxiguk maacisaah, beedak maggo mari maqal kaat haysitaah, axcih afti mixigwá kee allahi marih afittét gorantó aba mari kaat antifiqe kal ma raaqaay, wo'nnal usun kay dadalat maqar le gabá asgalluk maacisan. Waqdik teyna beedi mixigwá afittét le mari abe we'e macal abtem kaadu timixxigih tan. Qafár

afih caddól, numtin amól wagitnek, 1960 kee ta'kkék fanat, Dr Enid Parker¹ kee Didier Morin² qafár afih dadalah kaxxam tú xiqte qilmi taamoomí abte. Qafár tú-taaxagók kulli num qafár afih dadalah ama mari abeh gidé abteh suginnay a saaku usuk kaxxa bisô-maxcô abeh sugak yenem diggá le. A saaku, Qafár afat dadalak yan qaki Qafár tú-taaxagó kaat abte waaluk yanim waagá mali. A saaku woo waalih tû-raaqih sahí tú-taaxagó inkih tabbixe'kkal is addáak tabbixe num mali. Inki way Qafár af wixih luk yen dadal qaku leeh, faxak yen dadal macal faxaah, usuk woo macalat wagitak yen tú-taaxagó wagta. Tanim tohuuy, Qafár tú-taaxagóy sin fardi sin qambaalaah, abtaanam siinih raqta.

1) Marin af kee qaadá salu

Af kee qaadá dadaltaama'kkal aslik elle tooboke'nal waartam hinna. Ayyuntittê qalla kee tabalay ginók yanik gexxaamah sinam afitté kee qaadoodí dumaak angaluk, ittat tabak sugte. Sarra ciggilite kaamolayyó wargitté kee baaddoosô warguy keenil ciggiile baad gallih fanat boxooxoc cixu kee xintó elle hayte'kkél, galli afitté kee qaadoodíh tabal kaxxa qanxaffé baahem inkih naagixe. Tohuk gexxaamah nanu beedi af kee qaadoodík baritneeh, salnem nabam maggo Toh aslik meqeemi'kkal aymá lem hinna. Immay marin afay baritneeh, neddereh iyyah kulsi ni afih qaku baysa maqar le ixibu yakkeh, hinnay abnam meqe. Marin qaadoodík saluh nedderem meqemiy ni qaadáh fayu kee dadal eleytó takku duddam takkem meqe. Beedak saluh nedderem n'af kee qaadá elle hawwennam tikki ittek, toh qaadá malit merkablóy tú miqih sinnik dabbaaleh meqe. "Qaad mali buxá baysaah, qaadá mali aadó baysa" missilah iyyan. Horáay horâ lakal kak qaadá malitte ayyunti saaxe kal sinam addát bayak maacisam decróh catu lem hinna.

2) Qafár afih dadala

Qafár af kulli afittéh innah aydaadi addát dadalak raage afa. Usuk Afrikák-Aasiyáh afti

¹ Enid Qafár afa-ingliiz af kee faransaawih afat inkih yan qangor-yafgidi hayteeh, kalah kaadu, maggo kawsi kitoobá bicisse. Is xayí uddurut ingliiz af kee qafár afih qangor yafdigí ayyaaqele.

² Morin, «Des paroles douces comme la soie» deeqita kitaabay Beeja, Saaho, soomaali kee qafár hayyeyyoonaaní elle tani (1995), «Dictionnaire historique afar (1288-1982)», 2004, yeyyeeqe.

buxáh addát afti hoortay kuushitik deqsitay kay innaah, soomaalíh afa, Oroomóoh af kee Beejáh af kak raddet lagó le.

Qafár af Afrikáh Gaysál, axcih Gabuutí, Ityobbiyá kee Eretreyál edde yaaban af kinni. Usuk Ityobbiyál, xaganuh, edde yanim Amcari afa, Oroomóh afa, Tigreegnyáh af kee ingiliiz afa, Gabuutíl, Faransaawíh afa, Qarab afa, Soomaalíh afa, Eretreyál, Tigreegnyáh af, Tigréh afa, Saahóh af kee Qarab af kinni. Ta afitték, Faransaawí kee ingiliiz afak kalihim Afrikák-Aasiyáh afti lagóh buxát loowimtaah, ken fanat xaganuk yangaleenimik kalah maqar le qangor lagó ragidih inkittinók yangaleenim kibu takke.

Qafár af xer dumi wargih addát, lagóh afak isi ludday sissinih anuk yumfuruqe. Kaa kee kay maqanxiixih tan afitték itta celtam kibu takke. Usuk Islaam baxacak widir Qarab afak maggom ixibite. Usuk a saaku lattiiniy feerá kak dooriteh afitté kee « anglosaksoon » afittéy baadal suumi arac leh iyyak kaadu wo'nnaah ixbitak dadlam faxximtam raq taallu waytam hinna.

Baadal, dumi daboonáay, a daban fan ayyuntittéh eglá kee tabalak cattime ayyuntay isi af kee qaadáy %100 isi asliinó luk waartu dudde ane wayinnah, Qafár af kee qaadáh manó kee dadalih im woo yaniy raq sinnik afáh gactu ma dudda. Woo yaniy handeeday angoddi sinnik qafár afih dadalah macalta tú-taaxagó badite waytam meqe. A yani cedaanaah, kay walu kee kay amril taamitaanam qafár afih dadalah amqelem giddi mali. (kataya.....)

Qafár afle isi af macah qeexaxxa ?

*Dawud Qadab Qali
Obock*

Ginók, afitté yaysik gaci mali. Dadaltaah, taysem le mari yessekexxeh, edde macle afa. Marin afitté gubat gactaah, sarróh bayak maacissam le mari qeexaaxeeh, qakkoyse af kinni.

Ni afah tú gactek, nanu kaa qeexaxnah. Muxxi nek magaalá xintem isi afak marin afah lafitta. Buxaaxíl, xalen xayló'llih marin afat yaaban. Inki'nnaah cakkumuh tanim tan. Toh macaay itteenik, nanu buxál, taamá baxuwwá neellek, is isi af buxâ marak inkih nee barissi haytaah, ni afak inki qangará barte kalah gexxa. Kalah

kaadu, biiróoy, dukkaana, hinnay gital nanu faxxeemit garu'llih kay afat yabnaamah lafitna. Immay usuk tú net faxaanamah isi afat ne'llih yaaba.

Gaca qaybih, qunxaaneyti marin afat itta'llih walalam bilqah le.

Tamah n'ayyuntih addál yan caalat kinnuk, qaku le way sinni afat eglaali caddól (neegasah axce kal, UDC qafár afal kulsa le taamá abta), numtin amól kaadu kafuh edde yan mari yanih. Dago way ta takke taamá loowittaah, tassukuqqe ummattá tanim faxximta.

Af kaadu qaadáh eleytó kinni. Af bayek qaadá baytaah, qaadá baytek ummattá kinnaané bayta. Too ummattá saaxe kalah, af kak salta mara takkeeh, ken migaq yeneh iyyeenit caba.

«Qafar af kah yanim qafar tenek sa hinnay qafar kah tanim qafar af yenek sarra» ittem Gifita G. A. Reedo'mmay ummatey manó nek elle meqe afih dadalaah qunxuk kaxxih labuk sayih inkih macalnay inna.

Ellecabóh, a dago qadar baxa kawissaanam siinil esserna.

*«Qafár af ditéh garbók umaah,
Qafár af addáh qeelak umah
Sitta lih abeenik, walal leeh,
Dibuk abeenik qadar leeh,
kacaruh abeenik saaré leeh,
Naqabuh abeenik geerartu leeh,
Maról abeenik mabló leeh,
Xintóh abeenik madqá leeh,
Urruh abeenik hayyeyooná le!!!»*

Danana

Acmad Malko Acmad

Ah yaqam dananay cayye, haamá nabo
Ah yaqam dananay cayye, ahi³ nabo
Kir giyah dananow sanqadin dananow

Sanqadooh dananaay santi boohá nabo
Xiyyuk ellecabot loowima aytí nabo
Kir giyah dananow, kir ariyyó nabow

Amniy amná muxa kaxxa qandé nabow
Gaalí taana daban hindatak raaqew
Kir giyah ratalow, kaxxa xiqtó nabow

Akdá tan saaku barti lawlí nabow
Lafnabak gaalaay laa duwal kamuxew
Qaysó afah yakamow, kir giyah dananow

Kayraay dadaq dubbih alsa sugew
Waysu kee liqinit leeh luguuguxutew
Kir giyah dananow, leelá durruuqew

Xaanu kee safarah agbi axaysita alaw
Way lacaay way alaw ces kak iyyan alaw
Kir giyah wada way faató sinni alaw

Lac gabâ makláh raaqisan dabanaa
Booxá ibat fiikak armi fikqat asew
Ken saqay taane bar muxát gilisew

Ken saqay taane bar gamoomita waq
Ken buxaaxih amól caara akmuk dabaqew
Kir giyah gaalak taanu raaqisa alaw

Kot le maqalah kok laca itta sinam
Maaqilih woo afat kok ala itta sinam
Kir igiyah dananow xiyyut loowó mallow

Kulli baaxól atu yaaxigen danana
Aymasah dananow labhá kol ha'ana
Kir giyah koo kee kol he'en mara

Ko'lle igmon rasi nabam dago iyyaana
Ko'lle aaxige wa'an baaxól dananow
Aytí lakqoli deqsitta kok yaana

Woh kah iyyaanam anqasa'mmay atu
Muddek aytiitáy boohá dudda lito
Lakqó aytít haysittek kol ha'na mari leh

Lakqó hinnay dahab baaha nafqi lito
Immay dananow milki kok le mari
Kot dahab weeraah kirí koh meklá

³ «ahí» danan buuxá.

Kah taniih, atu kah toobokem danana
Faylá kok kir alaw yaanama dananow
Kir giyah dananow gadda we'e dananow

Kot midir qaagu kee maqal le mari
Koo jaarroonuh kol raroorí qida
Koh xuwaawa mariiy kot kabalu ha'a

Gaddaliinó kee xogmá kot ma faxan
Can kee cadô minqi kot ma faxan
Arda kee laafó kaadu kot ma faxan

Kah tanim rakub affaafaay aftaalá
Gaali sinná kee waytík lon alaw
Kir giyah dananow mangacannáh alaw

Rabtekiiy ku rabah weeqá num ma yana
Bargiiy suruyuh kok gaca iyyaana
Ces danan barugih abecik iyyaana

Nuwwitom fanahaay faylá kot maaban
Rabtekiiy baruga kok way ilqaanah
Kir giyah dananow waarah aymáh alaw

Haamá kok Kuraanal Yalli ilqeh dananow
Aydaaduuy qaadál aymá low dananow
Kir giyah waarah aymisan dananow

Kulli saakih qaafiyat dacayrí

Suzaan Sigristi

« *Biyak ursaanamak rade kot kalaanam tayse* »
nek iyya missili. Maggoomih caddól, kulli saaku
túk teynák cubbi abiteenik, biyak kee dayli
kiraakirrik sinni reebisoonu duudaanah. Toh
sidiicaamal takke:

- 1) Nadaafata
- 2) Oftoyu / xagar kulli waqdi tamsiisaanama (sport)
- 3) Meqe maaqidday qeedaalu le (xagaanama)

1) Nadaafata

Kulli saaku lée kee saabuunut, hinnay qasbó le léet (badat) kaqalnek arab umaaláy mikroobuk tabbixe, mayfalé kee caraaratak ninni reebisnu dudnah. Kalah kaadu xagar addáh biyookáy kay iróh nadaafatat axawah tani tan. Daacó abeenik lakat, maaqó bicsaanamak naharat, sarra tet

yakmeenik naharat, kulli waqdi gaboobí saabuunut kaqlisaanam faxximta. Kulli waqdi lifiiqá yargiqeeniih, yaniddifeenim faxximta. (Urruh kaadu wo'nnah abaanama.) Wo'nnal, "jermi" kee xayráh umaaláy baggexó kee gersi lakmitté nee kak tabbixeh iyya ninnik waasnu duudnah.

Mikroob kee xayrá naalá kak qidaanam gidah lée yaaqubeenik naharat, can kaadu nakaanak naharat facisaanam faxximta. Umman amó (amô xagar) kaqlisinnanah waqdi aytiitá kaqlisnek, hinnay maggih badat kaqalnek, aytí qari (qokkay aytí alfa) baahe ninni kalnu dudnah. Umaalite kaltî duddóy leh iyyah sabbatah, qawwalaylá lakat edde xayih maggo addá ittak lakat xagarat lagaydó, kaqayló kee aruq abeenik qasbó le lée (baddi lée) xeflih, xagar bagih daleelá urussah. Kalah kaadu, elle faxximta'nnal edde nantifiqeemil coboy léet, hinnay qasbó le léet (baddi léet) maggo biyookáh umaaloolí urusnu, hinnay qaffosnu duudak nen.

2) Oftoyu / xagar kulli waqdi tamsiisaanama (sport)

Qaafiyatah nenek, ni xagar biyookát koositu duuduh, saadaah, qusba qaawé geyam gidah, oftoy geyam faxximta.

Biyaakita mari, usun sinni qaawé xagraanam faxximta ken xagar biyookát edde koosita qaawé yaallu duudam gidah.

Umaalá le biyak, qaduwwi qandéy ni xagarat maysattaká abtah inna le. Ni xagar dudda le koosi qandéy tattakiyyuh yimixxige wakti faxxah iyya le. Nanu ninni xagarih qaawé aki agxeexát bayisnek, ni qandé qaduwwit (mikroobut, virus) qeebi abtuh qaskarak faxximtah gidé maliiy wo'nnal biyak lafitak lafitaaah, waktik kibu raaga. Ni xagar kulli umaaláh saduh qusba silaacay sissini haysitu duudaamih duddó le. Daylaabeyni faxximtam yublek, nanu ni xagarak usuk aba giclóh addát faxximta diwaawít cató abnu dudnah immay toh kulli waqdi abaanam ma faxximta.

Nanu ninni sorkocók-ramadih xisanu kee qanxef qandé bahsisnam gidah, ninni xagar tamsisnaamat kaxxam nek tan. Bictek taamoomih addát nan waqdi taysem (baaburút gexaanamak ibah gexaanam ww.) Nabam maquk tenem, ayyam addát sidiica addá kulli addá 20 – 30 dakiikatih gidé, qooffu iyyanam fanah xagar tamsiisaanama, (sport abiyya, ibah gexiyya, ardiyya, giirisiyya, baskiilit gexiyya ww.)

3) Meqe maaqidday qeedaalu le (xagaanama)

Qeedaalu le maaqó yakme num fuli fitamiinaatah faxam mali. Yalli kulli qunsurwáy ni manub kee meqennáh (nahadah) faxximta maaqóy nakmeh addát neh he'e. Kaxxam abeh meqem, kulli marak, eddeey edde idqa agabu kee urruy manub qumrit yanik, nagay yakmeenimi, qeedaalu le'nnal yakmeenimi, toh axcih karboon alginaanitté, proteinitté, sumudutté kee fitamiinitté qeedaalu kinni.

Karboon alginaanitté (lubbité kee sokkara), usun ni xagarah bocó giráh xiqtam xiqan. Xagar maggom elle tamsisnaamal nanu maggom ken faxna. Usun ni agxeexáh qandé neh yaceen.

Karboon alginaanitté le maaqidditté tah teeti :

Bataatá, burri cabuubu (shaqiiri, bastá, burri, ruddi) kee daró.

Proteinittéh, usun ni xagar kak ginniimeeh, qusubuk kak yakke qunsurwá kinnon. Usun manubuh faxxiime kalah ma raaqaanaay, wo'nnal, idqa agabu kee urri maaqid dah nabam faxxiiman.

Proteinitté edde maggo maaqidditté tah teeti:

Cadó, kulluumu, naalá, cana, gubni, qadasa, soojá, qatrá (petit pois), aarashiidi.

Sumudittéh tú gactek, usun ni xagarih qaawéh sakayitté kinnon. Usun sakayitték yigribe muunat kinnuk, dagoom dagoomul ken

xagaanam (yakmeenim) faxximta. Sumuditté edde nabam maggo maaqidditté, usun:

Saliiti, subaaca, aarashiidi, « avocats », canay ruke we'eni.

Fitamiinitté kee maqdanitté, usun ni xagarih reebi qunsurwáy irók kaah tamaatem faxximta kinnon. Usun lafoofí kee nagay yan boddin kee qabal ubká kee dadalah neh faxxiiman.

Proteinitté kee maqdanitté gaddaliinó le maaqidditté, usun:

Cadó (kaxxi kaxxi tiró), dorrahí, naalá, kulluumu, gubni, cana, caxaaxuwa (kudrá,axcih anxax caffá leemi), caxâ-mixitté kee inki tan murtittéy xalse we'eni.

Meqe'nnah yakmeenim nagay yakmeeniih, ta maaqiddittéh affara hortitték kulli tiik timixxigeh gidé xagaanamih maqná le.

Kutâ gambí kee tet saqala

Ismaaqil Qali Cummad

Ta hayyeyoonáy “Kutâ gambí kee tet saqal” deqsittak naharsi exxá Aybadak 2to bilól tewqeh sugteeh, away ta bilól lammahaytoh exxá kak feerasnah nan.

Kutâ gambí kee saqal elle sugte baaxó cabteeh aki baaxól gacte.

Kutâ gambí too baaxól, duudah yan numu'llih laat gexak tene iyyen. Is kaa'llih dacarra itta waqdi edde tan kutáh arabak katta itteh duudi qarsál gad abak asak tene iyyen:

“Aykee duudaw table koo yi amó
Yi amô baxáy gaabu celta table koo
Yi amô baxáy axcál obta table koo
May kee duudaw table koo y'intí
Y'intí baxáy kucul celta table koo
May kee duudaw table koo y'axcá
Y'axcâ baxáy maynan celta table koo.”

Kulli saaku, Kutâ gambit duugi garil ama gad abak asak tene iyyen. Usuk, kulli carra buxáh orba waqdi tah kutá akke waytam warsam faxak yenen iyyen. Immay kay yaabah aytí taceem ma genna iyyen. Sinam inkih, “duudi qusba cal baahe” axcuk kaa xiiriyak tenen. Ahaa iyyan saaku, duudi waagisam yamxaquh, furraaynák filqeynah yan furrayni, duuda kee kutâ gambí katayam malsite iyyen. Usuk ken katayeeh, caxát cullu iyyeeh, ken cubbuseh iyyen. (Kataya....)

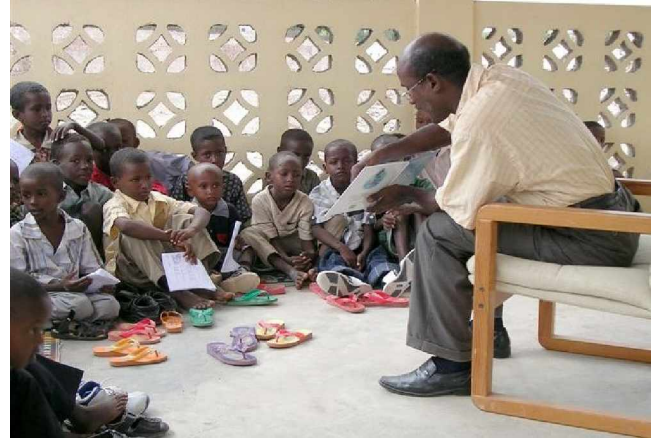
Hayyeyyooná urri barsih mansafa

Macammad Casan Kaamil

Afti qaadáh ayyuntih addál, bar girá, hinnay alsâ diiful urri idalti ruugul daffa iyyeh, usuk keenih baaha hayyeyyooná ankacisam qaadáh tan. Nanu ceelallóh, qafár hayyeyyoonaaní beyak, a iyyentih addál, fiirik hayyeyyooná kee tet baaha marat yabba, geerak numitté⁴ kee tet nafqit yabba axcelino.

1) Hayyeyyooná kee tet baaha mara

Ginók, hayyeyyooná afti qaadá mareysitta. Xeflih, is celsis baad gintaah, tet ankacisah yan marah kas tacee. Tet maqná wagga haynek, is lamma qangarák xissimta. Toh “*hayyeh*” deqsitta qangaráy yaaba numuh guuma yabbixen waqdi iyyaana. Lammayhaytô qangará qaagó yascasse abinay “*iyyoonay*” kinniih, 3¹⁰ maggáh numul kemsime.

Barseynitté Tagor-le qeeli kitoobâ riigil urruh hayyeyyooná gabbagta.

Bar, saqi xiglók gabá kalla, diraari xagga, sinam laqó edde asse macalak taffoofe waqdi gaantáh urri gaanták bar kaxxih yan idaltih ruugul mododa. Idalti woo waqdi hayyeyyooná keenih gabbaaqa. Diggáh, afti qaadáh ayyuntih addál, tú ma feeraysimta. Dumi horá ciggilta horál kullim afak tabissa. « *Ku aytí ku abbah fiqimto, ku inti ku fiqimto* » missillah iyyaanaah, warre wargu sugtem taaxigem kaslé kinni. Usun wohi sabbatah, ixigâ raceyná kinnon. Usun loonuh yanin ixigá kee abak-raagak ugutak, « *nuwwa oli⁵* », hinnay « *afti oliy* » ayrók teyná qellitu wa'a kinni. Ubká Afrikák Maalih aba feerayseyney Cammadu Hampate Bâ deqsita, « *Afrikáh idalti raba carra carartam kitoobâ riigi* » kah iyyeh yenem ama sabaaba.

Idoolá ixigâ raceyná tekkek wadir, qunxa horá barissam keeni. Tiya tiyay engeyyi iyyam fan gabá ayseede wa'a akke waytek, agxé keenit faxxam ma tan. Usun urru barsan. Tama barittó dacarsittô manó wagsissa.

Idoolá qunxa mara xeflih hayyeyyoonát antifiquk barissa. Nummáh, hayyeyyooná barsi mansaf kinni. Tet baaha num hayyeyyooná a'nnal qembisa:

« *Awwal awwala iyyen!* », urri woo waqdi « *Hayyeyyoonáy* » iyya. Is ellecabóh, ta maxcát taadiye: “*Nim diraaraabaay, Yallih im nummá.*”

Idalti urri hayyeyyoonát nagay maqal ha'a gidah, kulli numtah sissin xongoló acayuk, amó kee gaboobí edde asgayyuk gabbaaqa.

Hayyeyyooná baaha mara kee is kinnim nublek lakal, ahaak gubal, tet numtitté kee nafqit yaabelino.

⁴ Hayyeyyoonáh addál, dawri eelli hayta alwá kee seehadáy celsissó kinni nummâ seehadák baxisnuh edde nantifique qangará. Faransaawih afat « *personnage* » kinni.

⁵ Kaxxa giribiy sarrah kak yatceegoonu wa'an duyyé edde ha'ana. Nanu tama qangará, ta'kkél, « *archive* » maqnáh nantifique.

2) Hayyeyoonâ numtitté kee tet nafqi

Hayyeyoonáh addál, wakak teyna seehadayti yani way, saqaláh arac lem alwá kinni. Usun seehadáh korraaqan. Alwák garab inkinnah, seehadá migaq le. Axcih wakri « **Casan** » migaq le. Marak abxa « **Casan baxa** » kaak itta. Ceelalalóh, Tolâ Canfaxeh qadarih addál usuk ama migaq kaah abaanam yascasse:

« *Birta mayyu qideh cabew yok iyyaana Abba mayyu Casan baxaw yok iyyaana*⁶ ». Dalci « **Cummad** » migaq le. Hayyeyoonaaníh addál, enni itta alwák kulli ali caglita weeló le. Axcih, lubak, duflâ qandé kee baatili le. Wakri malá le. Usuk nabam masu qunxa way, malá leeh, iyyam faxam yaxcuh ligdo leeh, baatil niqbaah, cakki kicinim ahaak gubal yan qadarih addál baxxaqisa:

“*Anu qunxiyoh cabbó liyo*⁷
Maduk gubat ubciniyo
Yok naba kas cagláh liyo
Malâ ceyák fidgá liyo
Gar qangaráh ligdó liyo
Dulmi maduk cineh anyo ».

Abur ganó le. Axcih, inki hayyeyoonáh addál, sidiica abur saayah garból itta'llih tene iyyen. Yanguli cuggaytu keenik yekke. Usuk sidocuk itta'llih yanin waqdi keenit boodam allile cineeh, aburuuy ikél keenik geysiisak fiirik qado aburu, sarra saqa abur yokme. Ellecabóh, data aburuk « *kok edde aade'kké liyoh m'aana* » yexce iyyen yanguli. Data abur woo waqdi « *qado abur y'oggol luk qidde saakuuk yoo tokmek, y'ottokommiy* » iyye darraqitak. Usuk naharak qado abur ganéh suge wa'amal yanguli gadda akkuk m'ananna. Kimbiró fayú le. Inki saaku, num tet xabba he'e, « *koo akmeyyo*⁸ » teetik yexce iyyen. Is woo waqdi « *yoo m'akmin. Anu nabsih koh xiqam mayyu. Anu akeeráy addunyá koo dacrissa sidiica qangará koh wariseliyo. Qangarák teyná gennaqtál sollu axce waqdi koh warseliyo. Qangarák teyná caxát kaqqa axce waqdi koh warseliyo. Sidochayto qangará bisóh boorul sollu axce waqdi koh warseliyo.* » kaak itte kimbiró. Usuk woo waqdi tet cabeeh, is fayú kaah teceeh: « *nummá akke waytam nummá kot*

ceele waytay ixxic. Eleele waytu waytaamah magan m'axcin. » kaak texce'yyen

Hayyeyoonaaní, xeflih, ayyunti abina. Ayyunti isi addál yan uma adar yassacakkuh, hayyeyoonáh addál alwát yintifiqe. Axcih, tama alwá gadhabó, qandé, hidá, qadli sinnáy ummattáh addál umman tani sartanah le. Tama hayyeyoonaaní xer dabaanihim kinniimih usun tabisan farmó wixih kaadu nee taxxoomeh. Wohuuy, hayyeyooná alfi addá neh gabbaaqeenih sugaanamah, kulli bar tet naabbem faxna. Alwáy hidá, baatili, duquurannu, qandé leh hayyeyoonaaní gabbaaqan waqdi urri asaalah ma yaadiya. Takkay ikkah, tama alwák kulli ali ni qellooták tiyak teyna yaybulle. Urri hayyeyooná gubaak elle yan manóh yani ceda. Is ellecabóh, umman kas tacee. Woo kas urru manól kaxxam yanfiqe.

Ellecabó qangaráh innam linoh. Qusba warguk wadir, maggo qaadoodí baytíh gexxa. Axcih, babarril kaslé urrut abak sugte barittó bayteeh, urri laca karmák wadir qado marih iskooluh gexaah, buxál afâ baaxooxá bicissa waaneená baddál-taysabbíl yasseleleqe.

Tamah takkem abaluk, eglalí caddó kee numtin amóh caddól inkih afti qaadoodíy bayta fiirik gaabosnaah, geerak, feerasnaah, sadarisnaah, ciggilta horál tabisnam nel yan fardi kinni.

Meqe fayú

*Telfoonut yaaban waqdi
 maca abaanam meqe?*

Isin aydumal, telfoon nimeró makót maay hayten? Aaxige waytan numih telfoon siinih maay rade? Hinnay telfoon tibbixem kinni num maay esserten?

⁶ Acmad Malko, 2003, « Tola, le maître de la poésie afar [Tola, qafár qadarih miraaca] », Sciences et environnement n° 17 [qilmi kee wahana], CERD.

⁷ Macammad Cassan, 2005, Gad kee Urru, teyyeeqem ILD/UDC.

⁸ Didier Morin 1980, contes de Djibouti, edicéf.

Telfoonut yakke yaabih faxe waytí kee haggá waasimtu kataataanam faxximta siirá ahaak gubal tan:

Telfoon ha'ah yan num fiirik is barsam faxximta, isi migaq caatih acayuk, kaadu telfoon kah ha'ah yan num, usuk faxak suge num kinnik akke waytam caatih esserak. Isin telfoon siinik yibbixe num aaxige kal telfoonut caamiyik ma yabinaay, faxinnaan innal kaadu ma yaabina.

- 1) Telfoonut geyteenim faxak sugten num tekkek, isin maaluk elle duudinnaan innal nagay kaa'lilih walala.
- 2) Telfoon nimeró badasseenih sugteenik, telfoon siinik yibbixe numu'lilih kay nimeró cubbusaay, isin hayten nimeró kaadu wagita.
- 3) Nimeró badisseenih sugteenik, meqe'nnaal qafu kaah abba, telfoon aliftaanak naharat nagayná kaah abba hayisa.
- 4) Decróh, faxxan nimeró nagay cubbusay hayisa.

Suuzaan Sigristi

Yangoorowe qangooru: fidgá (lammahaytô biló)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
A	K	A	N	K	O	O	X	U		O	Ò
B	O	L	O			B	A	D	A		
C	X		O	G	O		A	D	D	Ò	
D	X	A	L	A			G	A	A	L	A
E	A		I	R	O		U		L	I	Q

Yangoorowe qangooru

Jiilaani Casan Waata

	1	2	3	4	5	6	7	8
A								
B								
T								
S								
E								

Tabtabbí

A: Sulci abá

B: Moddim qeebi / Sinam abtam abaanama.

S: Lacay mattóh yaniih sinaamak kuda.

E: Canti mingilih wasaka / lafâ bagih cadoytá

Feerta

1: Coox maggo araca

2: Ariyyak amri / qaffot

3: Caglan migaaga

5: Tibbáh amri

6: Rabiyyak amri

7: Aliyyak amri

8: Catá

Aybad:

1. Sadarissô qaaqiseyna:

Ismaaqil Qali Cummad

2. Kawsî maró:

- Acmad Malko Acmad
- Ismaaqil Qali
- Jiilaani Casan
- Macammad Casan Kaamil
- Suuzaan Sigristi

3. Maybalaalaqâ sidó bicissam:

Suuzaan Sigristi

4. Kombuyuuteril feerassam:

Haawá Ismaaqil Acmad

5. Feerrassô maró:

- Qali Buuha Cummad
- Yuusuf Omar Yuusuf
- Kaamil Qali Sumbuxuq
- Amiin M'ed Cuseen
- Jiilaani Casan Watta
- Jiilaani M'ed Daawuud
- Qali Bonoyta Turaab
- Muusa M'ed Qabdalla
- Muusa M'ed Muusa
- Cummad Barkat Siraaj